

POSTOJI LI POTREBA ZA UČENJEM OPĆEGA ENGLESKOG JEZIKA NA FAKULTETIMA?

Gorana Duplančić Rogošić *

Ekonomski fakultet, Split

Uobičajena je praksa na hrvatskim sveučilištima poučavanje jezika struke koji se, kad je engleski jezik u pitanju, naziva *English for Specific Purposes*. Postavlja se, međutim, pitanje je li to s jedne strane u skladu s očekivanjima studenata i njihovim predznanjem kao i s njihovim stvarnim potrebama na tržištu rada. Na fakultetima unutar sveučilišta u Hrvatskoj mogu se učiti različiti jezici na stručnim, preddiplomskim i diplomskim studijima. Ovo je istraživanje usredotočeno na engleski jezik jer su kao poticaj za njegovo provođenje bile reakcije i komentari studenata Informacijske tehnologije pri Sveučilišnom studijskom centru Sveučilišta u Splitu koji engleski uče tijekom dvije godine studija.

Ključne riječi: opći engleski, engleski za posebne namjene, nastavni program

1. UVOD

Godinama, pa i desetljećima, na fakultetima unutar hrvatskih sveučilišta poučavaju se strani jezici, engleski, francuski, njemački i talijanski. Omjer studenata koji uče pojedine jezike razlikuje se, kao i programi po kojima se radi. Ono što im je ipak zajedničko jest da je jezik koji se poučava na fakultetu uvijek stručni jezik ili jezik za posebne namjene. Poučavanje jezika za posebne namjene je pristup učenju jezika uobičajenom na hrvatskim fakultetima. No, može li on u potpunosti odgovoriti na zahtjeve novoga doba?!

Svijet postaje sve manji, a potreba za znanjem engleskoga jezika sve veća. Iako ovaj fenomen nije u potpunosti nov, nagli ga je znanstveni, tehnički i ekonomski razvoj nesumnjivo ubrzao. Engleski nije jedini jezik koji se koristi u komunikaciji, ali je zato dominantan te je vrlo vjerojatno da će takav i ostati. On ne služi više samo za sporazumijevanje i komunikaciju u svakodnevnim situacijama. Potrebe učenja stranoga jezika proširile su se i na poznavanje jezika za posebne namjene koji nam omogućava komunikaciju u poslovnom okruženju.

U ovom će se radu prvo kratko izložiti teorijski pregled razlika i sličnosti između općega engleskog jezika i engleskoga jezika struke. Zatim će se ukazati na promjene u obrazovnom sustavu, osnovnom i srednjem školstvu koje su nesumnjivo povezane s promjenama u

visokom školstvu. Na kraju će se prikazati rezultati malog istraživanja provedenoga među studentima druge godine Informacijske tehnologije pri Sveučilišnom studijskom centru Sveučilišta u Splitu (u daljnjem tekstu Centar) o pitanju učenja općega jezika na fakultetu.

2. OPĆI JEZIK I JEZIK STRUKE

Jezik, tj. jezici za posebne namjene proizlaze iz općega jezika ili jedne od njegovih regionalnih ili društvenih inačica. Iako su granice između općega engleskog (engl. *English for General Purposes*, u nastavku EGP) i engleskoga za posebne namjene (engl. *English for Specific Purposes*, u nastavku ESP) ponekad nejasne, ipak možemo reći da se EGP i ESP razlikuju prema sljedećem:

1. učenicima i svrsi učenja
2. ciljevima poučavanja koji se postavljaju na temelju svrhe učenja; kod općega jezika podjednako su naglašene sve četiri vještine, dok se za jezik struke radi analiza potreba i naglasak se stavlja na one vještine koje su najpotrebnije određenoj struci
3. u općem se jeziku gramatičke i jezične strukture poučavaju uglavnom izolirano, dok je u ESP-u najvažniji kontekst. Teme koje se u općem jeziku obrađuju uvelike ovise o autorima, a pronaći teme koje bi bile zanimljive svim studentima nije lako. S druge strane, teme u jeziku struke su već zadane i trebale bi biti zajedničke svim studentima. Studenti dijele zajedničke potrebe i interese, ali im najčešće nedostaje znanje iz struke i relevantno radno iskustvo.

Može se zaključiti da je ESP konkretna situacija korištenja jezika u kojoj se kombiniraju znanje jezika i znanje određene struke s ciljem uspješne komunikacije na stranom, ovom slučaju engleskom jeziku. Elemente koji čine jezičnu kompetenciju Douglas (2000) dijeli na znanje jezika, strategijsku kompetenciju (procjenjivanje situacije, određivanje ciljeva, planiranje i kontrola provedbe) i „pozadinsko znanje” ili predznanje. Znanje jezika čine: znanje gramatike (vokabular, morfologija i sintaksa, fonologija); znanje ispravnog tumačenja teksta (kohezija i retorička ili razgovorna organizacija); funkcionalno znanje (poznavanje idejnih, manipulativnih, heurističkih i stvaralačkih funkcija) i sociolingvističko znanje (razlikovanje dijalekata i registara, prepoznavanje prirodnosti izraza, kulturnih referencija, idioma i figura). Znanje struke je, s druge strane, potrebno za ispravno tumačenje komunikacijske situacije i pronalaženja odgovarajućeg odgovora.

3. ISTRAŽIVANJE

3.1. Problem

Pitanje postavljeno u uvodnom dijelu jest: postoji li potreba za učenjem općega engleskog jezika u okviru visokoškolskog obrazovanja? Potrebno je znati odgovor na to pitanje budući da se pretpostavlja da su studenti prve godine (tzv. *brucosi*) tijekom 8, tj. 9 godina učenja

ovladali općim engleskim jezikom do te mjere u kojoj mogu pratiti nastavu iz ESP-a. Iako je praksa pokazala drugo, studenti su u neformalnim razgovorima iskazivali želju za učenjem isključivo ESP-a.

3.2. Cilj

Cilj je ovoga istraživanja provjeriti hipotezu da studenti žele učiti isključivo stručni jezik tijekom visokoškolskog obrazovanja. Provedeno je istraživanje ograničeno na studente druge godine stručnog studija Informacijske tehnologije u Centru.

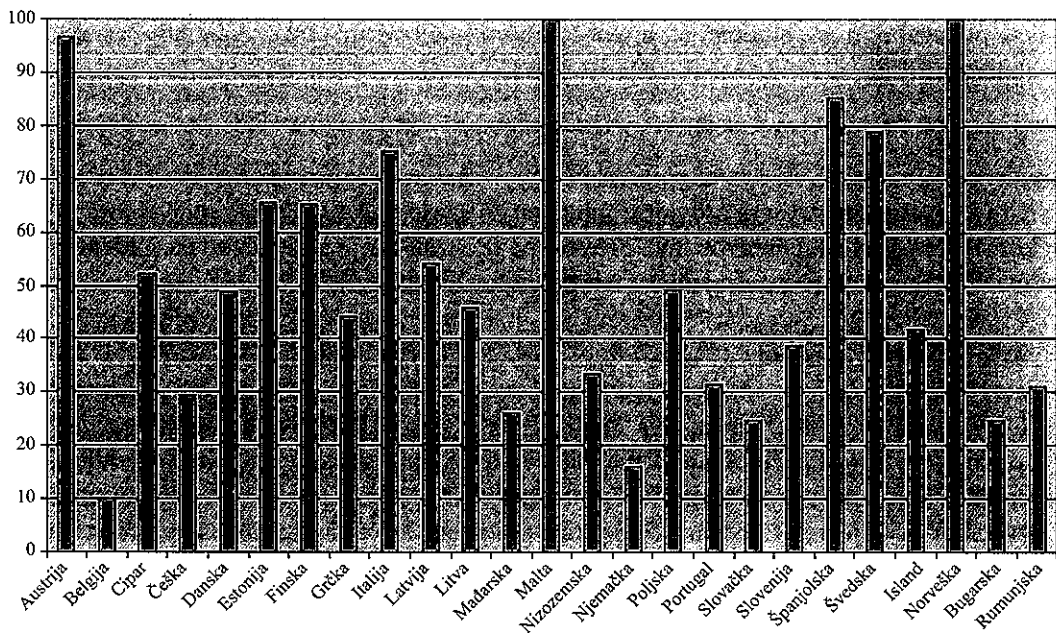
3.3. Uzorak i metode

Istraživanje je podijeljeno u dva dijela. Prvi je dio uključivao korištenje sekundarnih izvora kako bi se došlo do statističkih podataka o učenju jezika u osnovnoj i srednjoj školi. Komparativnom analizom uspoređivani su ispitivani studiji s pojedinim sličnim studijima u Hrvatskoj. Cilj je bio potvrditi ili negirati pretpostavku o predznanju engleskoga jezika koju bi studenti prve godine trebali imati. Drugi se dio istraživanja odnosio na ispitivanje 52 studenta druge godine Informacijske tehnologije pri Sveučilišnom studijskom centru za stručne studije. Osim analize upitnika kojeg su studenti ispunili, proveden je i grupni intervju sa studentima. Njihovi komentari bili su bitni u formiranju zaključka.

4. REZULTATI I RASPRAVA

4.1. Promjene u obrazovnom procesu

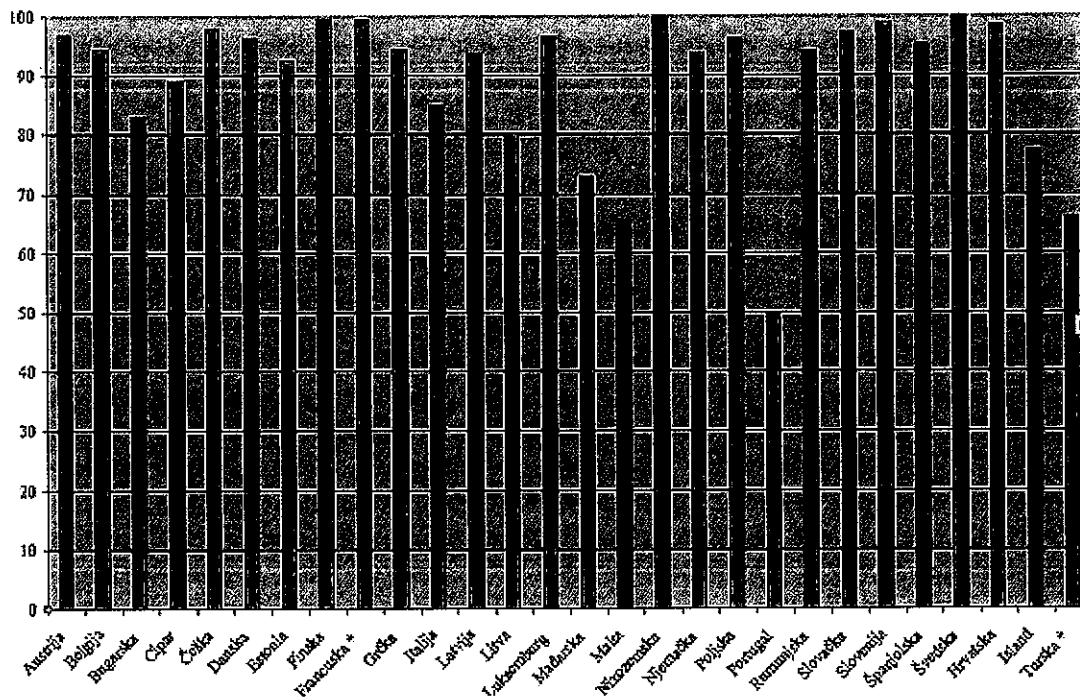
Činjenica je da se obrazovanje mijenja. Dok je nekada osnovna zadaća škole bila djecu opismeniti te naučiti osnovne matematičke radnje, danas se tim vještima zasigurno trebaju dodati još dvije: znanje korištenja računala i stranoga jezika, i to primarno engleskoga u današnjem globaliziranom svijetu. Pogleda li se situacija u zemljama Europske Unije, vidjet će se da je u većini zemalja 50% ili više djece u osnovnom školstvu učilo barem jedan strani jezik 2002. godine.

Slika 1.: Postotak učenika koji uče engleski kao strani jezik u osnovnim školama u zemljama Europske Unije, Islandu i Norveškoj 2002., te Bugarskoj i Rumunjskoj 2004. godine

Na *Slici 1.* možemo vidjeti da u većini zemalja Europske Unije, te u dvjema članicama EFTA-e i dvjema zemljama kandidatima za članstvo u EU djeca već u osnovnoj školi počinju učiti engleski jezik. Postotci se razlikuju i idu od 10,1% (npr. u Belgiji) do 100% (na Malti i u Norveškoj). Podatci za Hrvatsku nisu dostupni, ali zna se da se strani jezici uče od početka osnovne škole: engleski kao prvi strani jezik od prvoga razreda, a drugi strani jezik od četvrtoga razreda. U HNOS-ovom nastavnom planu i programu za osnovnu školu među ostalim se kaže: „Obrazovni sustavi dužni su odgovoriti na globalne promjene u suvremenom društvu. Gledano iz perspektive stranih jezika neupitno je da u okolnostima rastućih međunarodnih, interkulturalnih kontakata na privatnom i profesionalnom planu, medijske i komunikacijske umreženosti i povezanosti globalnih razmjera, znanje stranih jezika jedna je od ključnih kompetencija koje pojedinac treba steći kako bi poboljšao svoje mogućnosti tijekom obrazovanja kao i u sve dinamičnijem svijetu rada. Znanje stranoga jezika pridonosi porastu osobne mobilnosti i zapošljivosti, omogućava ravnopravno i kritičko pribavljanje informacija, korištenje izvora znanja i dr.” (Nastavni plan i program za osnovnu školu, str. 79).

U srednjim je školama situacija ponešto drugačija. Naime, u zemljama Europske Unije te u Hrvatskoj, Islandu i Turskoj (za koje postoje podatci) sva djeca uče jedan strani jezik. Na slici koja slijedi prikazan je postotak učenika koji u srednjoj školi uče engleski jezik.

Slika 2.: Postotak srednjoškolaraca u zemljama Europske Unije te Hrvatskoj, Islandu i Turskoj koji uče engleski kao dio redovitoga školovanja prema Eurostatovom godišnjem izvješću prema podacima iz 2005. godine (za Francusku i Tursku podatci su iz 2004.)

Može se zaključiti da se danas strani jezici uče uglavnom još od osnovne škole i da se nastavljaju učiti u srednjoj školi, iako tjedno opterećenje i broj dostupnih jezika ovisi o srednjoškolskom programu. Ne smije se zanemariti činjenica da studenti koji danas studiraju nisu počeli učiti strani jezik kao obavezan dio osnovnoškolskoga obrazovanja u 1. razredu osnovne već uglavnom „tek“ u 4. razredu pa su u tom aspektu različiti od budućih studenata.

Zaključit će se, dakle, s činjenicom da su današnji *brucoši* u trenutku kad se upišu na prvu godinu studija, učili engleski jezik 8 ili 9 godina ovisno je li riječ o trogodišnjoj i četverogodišnjoj srednjoj školi.

4.2. Usporedba sa sličnim institucijama u Hrvatskoj

Sveučilišta i veleučilišta u Hrvatskoj upisuju sve raznolikiju populaciju. Veleučilišta i visoke škole visokoškolsku su naobrazbu učinila dostupnom i srednjoškolcima koji nisu imali pristupa fakultetima. Naime, najčešće se tu radi o srednjoškolcima dijelom iz trogodišnjih stručnih ili četverogodišnjih škola (osim gimnazijalaca). U takvim je okvirima nekadašnje Veleučilište u Splitu (u daljnjem tekstu VEST) prilikom svog formiranja kao

ideju imalo da studenti, osim stjecanja znanja struke, moraju postati računalno pismeni i aktivno znati engleski jezik. Prva novina na VEST-u je bila obveza učenja engleskoga jezika za sve studente bez obzira na jezike koji su učili prije upisa na tu visokoškolsku instituciju. Upravo se time VEST i razlikovao od drugih institucija sličnoga tipa. Slijedom ovakvoga obrazovnog zadatka, studenti su se dijelili u skupine (*elementary, pre-intermediate* i *intermediate*) prema predznanju koje se provjeravalo upitnikom i testom pri upisu. Na prvoj godini studija studenti su slušali opći engleski jezik prilagođen njihovom predznanju, a na drugoj godini studija engleski jezik struke koju studiraju. Ostali su se jezici (francuski, njemački, španjolski i talijanski) studentima nudili kao izborni ili fakultativni kolegiji ovisno o smjeru studija. Tijekom nastave iz engleskoga jezika na prvoj godini studija studenti su ponavljali gramatičke strukture i komunikacijske sadržaje usvojene u srednjoj školi i/ili su svladavali nove kao pripremu za ESP na drugoj godini studija. S početkom provedbe Bolonjskoga procesa s navedenom se praksom nastavilo samo na nekim studijima na sada već bivšem VEST-u. Studenti ekonomskih studijskih programa u Centru u svom kurikulumu imaju ESP već od prve godine studija, dok tehnički studiji (Elektroenergetika, Elektronika, Informacijska tehnologija i Konstrukcijsko strojarstvo) nastavljaju s praksom ustanovljenom još na VEST-u.

Kako bismo vidjeli kakva je situacija na sličnim studijima u zemlji, provedena je analiza broja sati, vrste kolegija iz engleskoga jezika, korištene literature i broja ECTS bodova na stručnim studijima Računarstva na Fakultetu elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje u Splitu (FESB) i na Tehničkom veleučilištu u Zagrebu (TVZ) jer se sličan program nudi na samo ta dva visoka učilišta.

Tablica 1. Komparativna analiza tjednog opterećenja nastavom engleskoga jezika na trima analiziranim fakultetima (u zagradama je naveden broj ECTS-a)

studij	1. semestar	2. semestar	3. semestar	4. semestar
FESB	30+0+0 (1)	30+0+0 (1)	∅	∅
TVZ	1P + 3V (4)	1P + 3V (4)	∅	∅
Bivši VEST (danas Centar)	30+0+0 (2)	30+0+0 (2)	30+0+0 (2)	30+0+0 (2)

Iz tablice se može iščitati da na FESB-u i TVZ-u studenti uče strani jezik isključivo tijekom prve godine studija. Tjedno je opterećenje na TVZ-u veće pa je samim tim i broj ECTS-a veći. Jezik koji studenti na te dvije visokoškolske institucije uče jest jezik struke. U Centru studenti uče strani jezik na prvoj i drugoj godini studija, a tjedno opterećenje se na prvoj godini poklapa s tjednim opterećenjem na FESB-u.

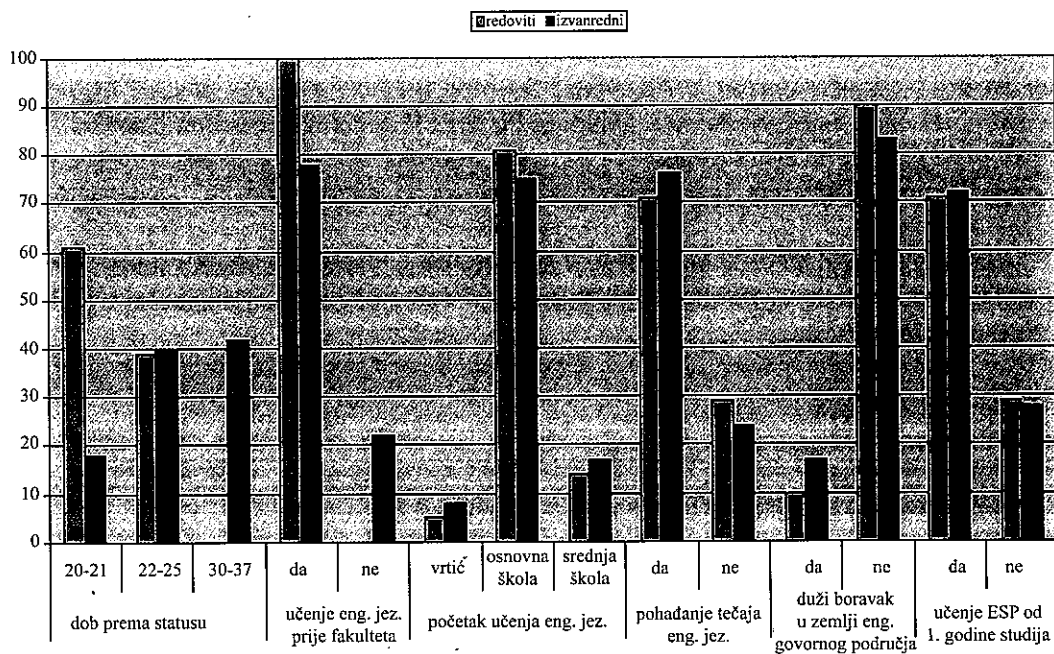
Korištena literatura donekle se poklapa na sva tri studija. Na FESB-u se koriste *English in Electrical Engineering and Computing* autorice Anuške Štambuk i *Cutting Edge* Sarah Cunningham i Petera Moora. Na TVZ-u se koristi *Infotech English for Computer Users* S. R. Esteras i *Oxford English for Information Tehnology* J. Mc Ewan. U Centru se u vrijeme provođenja istraživanja na prvoj godini koristio *Cutting Edge*, a na drugoj godini *Oxford*

English for Information Tehnology.

Iako je iznimno pozitivno i pohvalno što su voditelji studija Informacijske tehnologije u Centru odlučili posvetiti dvije godine učenju engleskoga, postavlja se pitanje odgovara li to u potpunosti potrebama i očekivanjima studenata. Na prvi dio pitanja teško bi bilo iscrpno odgovoriti bez detaljnije analize potreba IT stručnjaka. Dodatan problem predstavlja i činjenica da se nakon odslušanoga i položenoga kolegija gubi redoviti kontakt sa studentima pa se ne može saznati koliko ih je nastava stranoga jezika uspješno pripremila za tržište rada. Moguće je, međutim, pokušati dati odgovor na drugi dio pitanja, dakle onaj koji se tiče očekivanja studenata.

4.3. Analiza ankete i grupnog intervjua sa studentima

Studenti u neformalnim razgovorima često izražavaju negativno mišljenje o učenju općega jezika na prvoj godini studija te ono o potrebi učenja stručnoga jezika od samoga početka. Iako studenti možda ne mogu uvijek prepoznati zahtjeve tržišta rada, bilo je zanimljivo vidjeti što o tome misli generacija studenata iz akademske godine 2006./2007. Anketirano je ukupno 52 studenata 2. godine Informacijske tehnologije, od čega 54% redovitih i 46% izvanrednih. 85% ih je bilo muškoga spola, a samo 15% ženskoga. Slika koja slijedi prikazuje odgovore studenata koji su podijeljeni prema njihovom statusu (misli se na kategoriju redoviti studenti/izvanredni studenti). Razlog tome je različitost u njihovom pristupu učenju i nastavi.

Slika 3.: Analiza odgovora u postotcima prema statusu studenata

Iz *Slike 3.* može se iščitati da je većina redovitih studenata mlađa od izvanrednih studenata te da su svi redoviti i većina izvanrednih studenata učili engleski jezik prije studija. Većina ih engleski uči od osnovne škole, išla je na tečaj engleskoga jezika (uglavnom usporedo s nastavom u redovitom školovanju) i nije boravila u nekoj od zemalja engleskoga govornog područja. Konačno, gotovo tri četvrtine studenata smatra da bi ESP trebali učiti od prve godine studija. Odgovori redovitih i izvanrednih studenata uglavnom su vrlo slični.

Nakon završetka ispunjavanja upitnika proveden je kraći intervju sa studentima okupljenima u dvije skupine redovitih i dvije skupine izvanrednih studenata. Cilj intervjua je bio dobiti mišljenje ili komentar studenata o učenju općega jezika na studiju. Dobiveni su odgovori grupirani prema statusu studenata (gore navedenom).

Prvo se navode najčešći odgovori redovitih studenata koji su bili za učenje ESP-a na prve dvije godine studija: „Zato što je tehnički engleski potreban u našoj struci”, „Prilagodno stupnju edukacije”; „U informatici je jako bitno poznavanje engleskog jezika jer je i većina materijala na internetu, te naziva na engleskom”, „Za one koji su prije imali nastavu iz engleskog trebali smo odmah učiti stručni jezik na prvoj godini”, „Zbog velikog broja stručnih riječi i izraza mislim da bi se na ovaj način riješilo pitanje nedostatnog broja sati na 2. godini”.

Odgovori redovitih studenata koji nisu bili za učenje ESP-a na prve dvije godine studija: „Neki studenti nisu učili engleski jezik u srednjoj pa bi im strani jezik na 1. godini predstavljao popriličan problem”, „Bolje ovako, svega po malo”, „Nisam imao potrebno predznanje”.

Izvanredni studeni koji smatraju da treba učiti ESP od prve godine su rekli: „To je priprema za daljnje korištenje (jednostavnije nalaženje i snalaženje u stručnim časopisima”, „Bolje me priprema za stručni rad”, „Zbog prirode struke, tehnički engleski je nemoguće obraditi u jednoj godini. Bez savršenog poznavanja engleskog ne mogu kvalitetno obavljati svoj posao.”, „S obzirom da je ovo studij Informacijske tehnologije, stručni engleski je korisniji od općeg”, dok su oni koji smatraju da je ESP dovoljno uvesti na 2. godini rekli: „Mislim da je bolje uvesti stručni jezik na drugoj godini, a u prvoj se posvetiti gramatici i obogaćivanju vokabulara, te unaprijeđenju komunikacijskih vještina”, „Jedna godina je sasvim dovoljna”.

Može se zaključiti da veći dio studenata želi učiti stručni jezik od početka studija jer im je taj jezik potrebniji u poslu. Graddol (2006) kaže da će potreba za specijaliziranim engleskim, tj. ESP-om biti sve veća.

5. ZAKLJUČAK

Uzevši u obzir ciljeve hrvatskoga obrazovnog procesa, osnovnoškolskoga i srednjoškolskoga te potrebe tržišta rada, čini se da potreba za učenjem općega stranog jezika na visokoškolskim institucijama ne postoji.

Sastavni i bitni dio obrazovne politike u Hrvatskoj jest poboljšavanje znanja engleskoga (ali u konačnici i drugih jezika) kod opće populacije. Očekuje se da će studenti prve godine (tzv. *brucoši*) do dolaska na visokoškolsku instituciju svladati opći engleski jezik u toj mjeri da svakodnevna komunikacija na stranom jeziku neće biti problem. Na visokoškolskim

da svakodnevna komunikacija na stranom jeziku neće biti problem. Na visokoškolskim institucijama trebali bi se posvetiti svladavanju jezika struke kako bi mogli pratiti stručnu literaturu, sudjelovati na stručnim skupovima, predstavljati projekte, biti uspješni u poslovnoj pisanoj i usmenoj komunikaciji u struci na stranom jeziku. Pretpostavka je da će studenti biti motiviraniji za učenje jezika ako u njemu vide svoju izravnu korist.

Treba u konačnici imati na umu da je istraživanje provedeno na malom uzorku studenata, pa bi buduća istraživanja trebala obuhvatiti veći broj studenata. Nadalje, dobro bi bilo eksperimentalno dvije grupe organizirati ovako:

- jedna bi grupa učila samo stručni engleski jezik na prve dvije godine studija
- druga bi grupa učila EGP na prvoj, a ESP na drugoj godini studija.

Potom bi bila uspoređivana njihova postignuća na završnom testu. Međutim, prije takvih budućih istraživanja treba svakako napraviti analizu potreba IT stručnjaka.

LITERATURA

- Bad'đak, N. et al. (2005): *Key Data on Teaching Languages at School in Europe, 2005 Edition*. Brussels, Eurydice.
- Dave, A. (2000): *Top Ten' significant issues in ELT for the new millennium* <http://www1.oup.co.uk/elt/magazine/millennium/authorf/authorf.html> (10.06.2008.)
- Douglas, D. (2000): *Assessing Languages for Specific Purposes*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Graddol, D. (2006): *English Next*. London, British Council.
- Vican D., Milanović Litre I. (ur.) (2006): *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- <http://racunarstvo.tvz.hr> (12.06.2008.)

IS THERE A NEED TO TEACH ENGLISH FOR GENERAL PURPOSES AT THE UNIVERSITY LEVEL?

Summary

The standard practice at Croatian universities has been to teach *Languages for Specific Purposes* (LSP). However, one needs to ask whether LSP courses meet the students' expectations and prepare them adequately for their professional life. During vocational, undergraduate and/or graduate studies at the universities in Croatia, students can learn different languages. In this paper, the results of research into students' attitudes towards learning languages at university level are presented. The impetus for this research came from the Information Technology students at the University Centre for Professional Studies (University of Split) who have English as a subject during the first two years of their tertiary studies.

Key words: English for General Purposes, English for Specific Purposes, syllabus